

La comare de la Rectoria

Alexandre Peretó Rovira

Departament d'Anàlisi econòmica aplicada · Universitat d'Alacant

Natàlia Peretó Rovira

Professora d'Història · IES L'Arc · Agost

Herme Maria

Professor de Física i Química · IES Chabàs · Dénia

Fins a mitjan segle passat, gran part de la població espanyola vivia amb recursos molt escassos i la principal causa de mort femenina eren les infeccions i complicacions durant el part, la falta d'assistència mèdica adequada i les condicions d'higiene precàries. De fet, Espanya era un dels països amb una de les taxes de mortalitat infantil més elevades d'Europa, amb 130 morts de menors d'un any per cada 1.000 nascuts vius. Aquesta situació s'agreuà encara més amb la Guerra Civil i la postguerra, especialment en algunes zones com el País Valencià.

Davant aquesta situació, les comares tenien una importància vital, especialment en zones rurals allunyades d'hospitals o, fins i tot, de metges, ja que en molts casos aquesta figura era l'única esperança per a la mare i el bebè. Aquestes professionals de la salut coneixien a fons les famílies del seu entorn, els cicles naturals de l'embaràs i del part, i eren un pilar de confiança per a les mares. El seu paper anava molt més enllà del moment de la concepció, ja que aconsellaven durant l'embaràs, assistien en el postpart i moltes vegades cuidaven el nou-nat davant la falta de recursos materials i mèdics.

A principi del segle XX algunes comares comptaven amb formació acadèmica reglada, però en general solien ser dones que havien après l'ofici mitjançant la pràctica, l'acompanyament a altres comares majors i la transmissió de sabers perfeccionats a través de l'acumulació d'experiència. A més, les intervencions es realitzaven, quasi sempre, a les cases de les dones que requerien la seua assistència, amb condicions d'higiene limitades i escassos recursos d'emergència davant complicacions.

És en aquest context en el qual destaca Consuelo Seguí Rovira (Buenos Aires, 1909 - El Ràfol d'Almunia, 1994), comare de la Rectoria i pobles del voltant des del 1930 fins a la dècada de 1960. Contar la seua història permet entendre millor com vivien i treballaven aquestes professionals.

Consuelo era la tercera germana d'una família de quatre fills i des de ben prompte va haver de treballar per ajudar econòmicament a casa. Sa mare, Consuelo Rovira, exercia de comare malgrat no comptar amb la formació reglada. Aquest fet li va facilitar que un dels seus primers treballs fora ajudar el metge de la zona, don Tomàs Mut, amb qui atendrà els seus primers parts, descobrirà la seua vocació que l'ajudarà a formar-se i a

Carnet d'Identitat de la practicanta Consuelo Seguí Rovira.

dur a terme tots els tràmits per a convertir-se en comare gràcies a una formació universitària per correspondència en la qual havia d'anar a València a examinar-se.

D'aquesta manera, Seguí aconseguirà el títol el 1930, i va exercir com a única comare de la zona. Normalment, la seua tasca s'iniciava amb el boca-orella: quan una dona es quedava embarassada, es posava en contacte amb ella perquè li controlara l'embaràs, tot i que en la majoria de casos era en el moment del part quan un familiar de l'embarassada, generalment el marit, anava a buscar-la. Consuelo normalment anava a atendre els parts a peu, i havia de recórrer fins a cinc quilòmetres en situacions de relativa urgència. A final dels anys 30, va aprendre a anar amb bicicleta per a poder atendre amb més rapidesa i, a vegades, si de camí al part es creuava amb algun conegut que tinguera un transport més ràpid, generalment un ciclomotor o un carro, la portaven fins al poble on residia l'embarassada.

La comare no tenia instrumental propi. Si el part anava bé tan sols necessitava tovalloles i draps nets, i si el part es complicava feia avisar el metge, don Tomàs, que tenia més formació i instrumental. En aquella època el fet que el xiquet no aconseguira sobreviure al part era més que una possibilitat, mentre que la mare faltara era menys freqüent. En el transcurs dels més de trenta anys

Títol de practicanta.

de carrera professional se li van morir dos dones a causa de patologies cardíques, tot i la intervenció del metge. Les dos eren de Sagra, en un cas va morir tant la mare com el fill i en l'altre va morir la mare però el fill va sobreviure. Aquestes tragèdies la van marcar, ja que coneixia les difuntes i tenia bona relació amb elles. Tot i això, normalment els parts transcorrien amb èxit i la comare visitava el bebè i la mare fins que al nadó li caiguera el cordó umbilical.

A més, davant la manca de medicació que ajudava en el part, aquests podien allargar-se i, per tant, Consuelo no sabia mai quan tornaria a casa, per la qual cosa algunes dones de la família i algunes veïnes l'ajudaven a tindre cura dels seus tres fills i del seu marit. Amb el temps, sa filla major fou l'encarregada de fer-se càrrec de la casa i dels germans, encara que moltes vegades implicava que havia de perdre's l'escola.

D'altra banda, a vegades algunes embarassades anaven a sa casa i li demanaven que les ajudara a poder avortar, però ella s'hi negava. També era freqüent que famílies itinerants, generalment d'ètnia gitana, anaren a buscar-la per a assistir el part. La comare habitualment cobrava per la seua feina, però a aquests tipus de famílies més necessitades i que no podien pagar les assistia de manera desinteressada i en moltes ocasions, si naixia xiqueta, els pares li posaven de nom Consuelo en agraïment a la comare.

En els anys 40 la situació va canviar. L'arribada

d'un metge estatal, don Alejandro, va captar part de la clientela de don Tomàs i va generar una situació de certa tensió entre els dos metges de la Rectoria, ja que la gent pagava la iguala, una tarifa mensual per a ser atesos per un metge o altre. Com que Consuelo era l'única comare de la zona, això li permetia no prendre part a favor de cap dels metges malgrat que don Tomàs fou qui la va motivar i acompanyar durant els seus inicis.

El final de la carrera professional de Consuelo va arribar en els anys 60 de la mà de don Patricio Mut, fill de don Tomàs i ginecòleg de professió. La millora del transport i el fet que don Patricio obrira una clínica ginecològica a Dénia va fer que la comare deixara de ser la primera opció.

En l'actualitat, tot el treball, la dedicació i el reconeixement de Consuelo Seguí Rovira com a comare de la Rectoria està present en la memòria de la gent gran de la zona, els seus familiars i, des del 9 d'octubre del 2024, en una placa commemorativa d'homenatge que el poble del Ràfol d'Almúnia li va fer en dedicar-li un espai del poble amb el nom de plaça de la Comare.

Rivero, G. G. (1981). Epidemiologic considerations on infant mortality in Andalusia, Spain, 1956-1976. *Revista de sanidad e higiene publica*, 55(5-6), 649-655

Puche, J., Cámara, A. D., & Martínez-Carrión, J. M. (2016). Estatura y mortalidad infantil durante la guerra civil y la autarquía: la Comunidad Valenciana, 16.